

УДК 636.2.636.02'033 (477.65)

**Калинка А.К.**, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

*e-mail: kalunka.andriy@gmail.com*

**Лесик О.Б.**, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

*Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН*

**Шпак Л.В.**, кандидат с.-г. наук, провідний науковий співробітник

*e-mail: shpakuap@yandex.ua*

*Національна академія аграрних наук України*

**Казьмірук Л.В.**, кандидат с.-г. наук, доцент

*e-mail: kazmiruk@vsau.vin.ua*

*Вінницький національний аграрний університет*

## **НОВА ПОПУЛЯЦІЯ СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ**

*Вперше сформовано вітчизняні стада високопродуктивної худоби буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи, яка характеризується наступними високими селекційними показниками: жива маса повновікових корів становить 545-650 кг, молочність за 210 днів 196-225 кг, інтенсивність росту молодняку на підсисі влітку 850-950 г, добові прирости за весь період вирощування 800-900 г, маса туші бугайців у віці 18-24 місяців 265-275 кг, забійний вихід 60-61,2%, зниження собівартості виробленої продукції на 8-12%, рентабельність 17% з економічним ефектом 650 грн. на 1 гол. в рік без державної дотації для отримання дешевої яловичини в Карпатському регіоні України*

*Науковцями аграрниками при багаторічній селекційній племінній роботі в базовому господарстві зі створення буковинського зонального типу худоби ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської державної сільськогосподарської дослідної станції НААН” сформовано дуже цінне в племінному відношенні стадо із 158 корів з вираженою природною комолістю, високою енергією росту молодняку на підсисі – 950-1150 г на добу влітку та 800-900 г за повний цикл вирощування, із забійним виходом 60-61,2% при витратах корму на 1 кг приросту 7,5-8,1 корм. од., що робить інтенсивну технологію вирощування даних тварин економічно перспективною для зони Карпат.*

*Дослідженнями виявлено, що вартість кормів в структурі собівартості яловичини при літньому пасовищному утриманні не перевищує 30% проти 65% при стійловому утриманні. При цьому були одержані середньодобові прирости 850 г за весь цикл вирощування, в тому числі на пасовищі – 900 г.*

*Економічна оцінка ефективності нового селекційного досягнення – буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу показала, що дохід від використання надремонтного молодняку за рахунок ефекту селекції становить 903,3 тис. грн., а виручка від продажу на одну голову – 1358 грн.*

**Ключові слова:** порода, селекція, худоба, корови, лактація, продуктивність, добові прирости, рентабельність

**Постановка проблеми.** В умовах фінансово-економічної кризи першочерговим завданням є розведення та вдосконалення спеціалізованих порід та типів м'ясної худоби, в тому числі буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи, який створюється [1, 2, 3, 4, 6, 15, 22-24, 30], для отримання рентабельної та якісної яловичини, що є найбільш інноваційною актуальністю в Карпатському регіоні України [1, 28].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Над вирішенням цих глобальних проблем

багаторічної роботи працюють науковці Буковини у тісній співдружності з спеціалістами, результатом чого стало створення масивів тварин буковинського зонального типу м'ясної худоби з високою енергією росту в усі фізіологічні періоди розвитку та підготовлено наукові матеріали до апробації селекційного досягнення в тваринництві [14-16, 31]. Ця перспективна нова популяція сименталів створена завдяки використанню чистопорідних бугаїв-плідників різної селекції та різних ліній м'ясного напрямку продуктивності зарубіжної та вітчизняної селекції [5, 7, 8, 27].

Для заміни місцевої акліматизованої симентальської породи в бік м'ясного напрямку було використано поглинальне схрещування, що призвело до повної заміни поголів'я сименталів на більш продуктивне, з високим генетичним м'ясним потенціалом, адоптованого до кліматичних зон Карпатського регіону України [11, 9, 16, 20-21]. За результатами тривалої цілеспрямованої селекційно-племінної роботи вчених, селекціонерів-практиків та фахівців господарств різних форм власності треба шляхом розведення худоби бажаного типу за умов використання класичного поглинального схрещування, створено продуктивний масив буковинського зонального типу в кількості 600-650 корів [2, 19].

**Невирішені частини проблеми.** Позитивної оцінки заслуговує проведення багаторічної роботи з розведення буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи, який створюється для отримання рентабельної та якісної яловичини, що є найбільш інноваційним досягненням у м'ясному скотарстві в Карпатському регіоні України.

Залишаються ще актуальними такі питання, як ведення селекції відповідно до світових стандартів контролю продуктивності, ідентифікації тварин, оцінки екстер'єрного типу тварин, комплексної оцінки якості продукції, інформаційної системи з використанням комп'ютерних програм, селекції на підвищення відтворювальної здатності плідників і маток, що є найбільш вагомим у даний час [25, 26].

**Метою досліджень** є висвітлення результатів науково-дослідної роботи із створення нового типу худоби в господарствах Карпатського регіону України. За ціль взяли вдосконалити селекційно-племінну роботу з підвищення ефективності, консолідації бажаного типу худоби та вивчення вагових, та лінійних показників, плодючості, молочності корів, живої маси й добових приростів нащадків нової генерації тварин.

Тому, успішною є реалізація розробленої власної селекційної програми, яка була розпочата ще у 1988 році науковцями колишнього Буковинського інституту АПВ НААН, що дала змогу одержати худобу, якій притаманний м'ясний тип будови тіла та висока енергія росту за відгодівельними та забійними якостями, що переважає аналогів всіх регіональних апробованих порід і типів, які розводяться в Західному регіоні України [10, 18].

**Матеріали і методи досліджень.** Селекційну наукову роботу проводили із худобою створюваного буковинського зонального типу м'ясного сименталу в господарствах різних форм власності Чернівецької та Івано-Франківської областей з добре налагодженим зоотехнічним і племінним обліком. Здійснено нове дослідження зародження, становлення, поширення та підвищення продуктивного потенціалу створеного буковинського зонального типу з даними узагальненнями генетичної зумовленості його продуктивних ознак, сформовано висновок щодо доцільності розведення і використання як базової породи в регіоні [18].

В дослідженнях було визначено породну належність тварин згідно з обліком та за використання генеалогічних схем. Вивчення росту та розвитку молодняка нової генерації проводили за результатами зважувань та промірам і встановленням індексів будови тіла, які вираховували за зоотехнічними формулами. Основним джерелом для написання статті стали дані статистичної звітності, наукових досліджень, літературні джерела, річні звіти господарств.

Для формування сименталів нового типу були вираховані такі селекційні показники:

генеалогічна структура кожного стада, оцінка тварин за походженням, оцінка конституції та екстер'єру, оцінка росту та розвитку шляхом співставлення одержаних даних з вимогами виробленого стандарту для даного типу худоби, відбір та кількість тварин до апробації для визнання селекційного досягнення, створення буковинського зонального типу м'ясного сименталу нової популяції для різних зон Карпатського регіону України.

Дослідження вперше проводилися в основному в господарствах Чернівецької області поетапно: перший етап (1998-2002 рр.); другий (2003-2005 рр.); третій (2006-2009 рр.); четвертий (2010-2014 рр.) та п'ятий (2015-2018 рр.). На завершальному етапі до апробації будуть представлені корови та плідники, що відповідають цільовому стандарту нового типу за ознаками продуктивності та екстер'єрно-конституційної характеристики. Загальне поголів'я тварин буковинського зонального типу симентальської м'ясної породи худоби на цей час становить більше 1950 голів, в тому числі 635 корів.

**Результати досліджень та їх обговорення.** Основну роль у створенні м'ясних сименталів худоби відіграли такі ведучі племінні заводи ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН (1998-2016 рр.), ДП „Рокитне” СТОВ „Авангард” (2004-2016рр.) та племрепродуктори в ДСП «АФ „Гвіздівці”(2006-2012 рр.), репродуктори СВПК „Перемога” (2005-2016 рр.), ФГ СІМ „МЗІД „ Гай ” (2014-2016 рр.), СВК „Зоря” (2008-2016 рр.) Чернівецької області, племрепродуктори ТОВ ”АФ „Світанок” (2006-2014 рр.), ПФГ „Поточище” (2006-2016 рр.), ПАТ „Жуківська” (2008-2016 рр.), та ПАТ „Провесінь” (2006-2012 рр.) регіону Галичини.

На початковому етапі з перших модельних господарств із виведення нового типу в ДП ДГ „Чернівецьке ” Буковинської ДСГДС НААН було вирішено назвати буковинським зональним типом м'ясного комолого сименталу, за місцем ареалу його розведення, який має порівняно невелику, легку продовжену голову. Крижі у тварин прямі, довгі й широкі як у сідничних горбах, так і в маклоках, добре обмускулені, з розвиненим м'ясним трикутником.

Матеріали із вивчення господарсько-корисних особливостей одержаних помісей стали основою для розроблення власних методичних рекомендацій та програми виведення вітчизняного типу з високою м'ясною продуктивністю та гарною пристосованістю до промислової технології виробництва яловичини в умовах передгірської зони Карпат. Відповідно до розробленої схеми схрещування, робота була направлена на одержання помісей із наступним їх розведенням „в собі”, які б відповідали бажаним параметрам, визначеним для даного типу худоби.

Розробленим власним стандартом для створення даного масиву худоби передбачалося одержання тварин з чітко вираженою природною комолістю, які б мали червону масть різних відтінків, характеризувалися легкістю отелення, відтворювальною здатністю не менше 85%, живою масою бугаїв-плідників 750-850 кг, корів 550-650 кг, бугайців у 18-ти місячному віці 500-550 кг, витрати кормів на 1 кг приросту 6,5-7,6 корм од., забійний вихід – 61,3%, чого і було досягнуто.

Селекційна робота з маточним поголів'ям створюваного типу, де важливим значенням є її класний склад, який характеризує племінну та продуктивну цінність даної популяції в господарствах Буковини, наведено в таблиці 1.

Таким чином, в ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН нараховується 75,9% маточного поголів'я класу еліта та еліта-рекорд, це свідчить про задовільні умови вирощування ремонтних телиць та спеціалізовану годівлю м'ясної худоби відповідно до встановлених норм розробленої інструкції для м'ясних порід. Виявлено, що у стадах господарств Буковини є в наявності 444 корови, що на 287 голови (28,2%) більше поголів'я створюваного нового буковинського зонального типу нової генерації, який розводиться в господарствах Галичини.

Таблиця 1

**Класний склад поголів'я буковинського типу**

Класи	Вікові групи								Всього. гол.
	корови		телиці, 2-х років		телиці до 2-х років		телиці до 1 року		
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
<b>ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН</b>									
Еліта-рекордр	65	43,1	7	46,6	-	-	23	38,3	95
Еліта	49	32,4	3	20,1	-	-	29	48,3	81
1 клас	37	24,5	5	33,3	-	-	14	23,4	56
Всього	151	100	15	100	-	-	66	100	232
<b>ДП „Рокитне” СТОВ „Авангард”</b>									
Еліта-рекорд	20	20,0	3	18,7	11	47,8	15	33,3	49
Еліта	25	25,0	4	25,0	5	21,7	9	6,7	43
1 клас	55	55,0	9	56,2	7	38,4	21	46,7	92
Всього	100		16		23		45		184
<b>ПП „Колосок-2”</b>									
Еліта-рекорд	6	24,0	2	8,0	1	4,0	4	16,0	13
Еліта	9	45,0	2	8,0	2	8,0	5	20,0	18
1 клас	10	40,0	2	8,0	1	4,0	4	16,0	17
Всього	25		6		4		13		48
<b>СВПК „Перемога”</b>									
Еліта-рекорд	23	24,2	2	2,1	1	1,1	4	4,2	30
Еліта	35	36,8	2	2,1	2	2,1	5	5,3	44
1 клас	37	38,9	12	2,1	1	1,1	4	4,2	54
Всього	95		16		4		13		128
<b>СІМ „МЗІГ „Гай”</b>									
Еліта-рекорд	2	13,3	1	0,7	-	25,0	1	13,3	4
Еліта	4	26,7	2	13,3	-	50,0	2	20,0	8
1 клас	9	6,0	3	0,7	-	25,0	6	66,7	18
Всього	15		6		-		9		30
<b>СВК „Зоря”</b>									
Еліта-рекорд	6	30,0	4	33,3	3	25,0	6	30,8	19
Еліта	14	20,0	3	33,3	2	50,0	1	38,5	20
1 клас	25	50,0	4	33,3	2	25,0	5	30,8	36
Всього	45		11		7		12		75
<b>В Чернівецькій області</b>									
Еліта-рекорд	123	27,7	19	27,1	17	44,7	53	33,5	212
Еліта	136	30,6	16	22,8	11	28,9	51	32,2	214
1 клас	185	41,7	35	50,1	10	26,3	54	34,3	284
Всього	444		70		38		158		710

Нами було визначено класний склад поголів'я м'ясних стад в базових господарства суспільного сектору різних форм власності Івано-Франківської області за 2016 рік (табл.2).

Встановлено, що в господарствах Івано-Франківської області висококласне поголів'я знаходиться на племінній фермі ПФГ „Поточище” – 85 корів, що на 50 голів (24,2%) більше, ніж у господарстві ПАФ „Жуківська”.

Таблиця 2

**Класний склад поголів'я буковинського типу Івано-Франківської області**

Класи	Вікові групи								Всього, гол.
	корови		телиці, старші 2-х років		телиці до 2-х років		телиці до 1 року		
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
<b>ФПГ „Поточище”</b>									
Еліта-рекорд	16	12,0	12	6,5	4	2,2	14	7,6	46
Еліта	24	28,2	7	3,8	7	3,8	14	7,6	52
1 клас	45	52,9	17	9,2	11	5,9	19	10,3	92
Всього	85		36		22		47		190
<b>ПАФ „Жуківська”</b>									
Еліта-рекорд	7	18,9	7	33,3	11	32,3	3	15,8	28
Еліта	11	29,7	3	1,4	9	26,5	7	36,8	30
1 клас	17	45,9	11	52,4	14	41,2	9	47,4	51
Всього	35		21		34		19		109
<b>ПП „Богдан”</b>									
Еліта-рекорд	6	28,5	2	40,0	1	16,7	4	30,8	13
Еліта	8	38,1	1	20,0	2	33,3	5	38,5	16
1 клас	7	33,3	2	40,0	3	50,0	4	30,8	16
Всього	21		5		6		13		45
<b>ТОВ АПФ „Левада”</b>									
Еліта-рекорд	3	18,7	2	33,3	1	25,0	3	33,3	9
Еліта	4	25,0	2	33,3	2	50,0	2	22,2	10
1 клас	9	56,2	2	33,4	1	25,0	4	44,4	16
Всього	16		6		4		9		35
<b>Всього в Івано-Франківській області</b>									
Еліта-рекорд	32	20,4	23	33,8	17	28,3	24	27,3	96
Еліта	47	29,9	13	19,1	20	30,3	28	31,8	108
1 клас	78	49,7	32	47,1	29	48,3	36	40,9	175
Всього	157		68		66		88		321

Шляхом цілеспрямованого розведення худоби в базових господарствах різної форми власності Чернівецької та Івано-Франківської областей одержано новий вітчизняний м'ясний тип тварин з високою добовою енергією росту (табл. 3).

Таблиця 3

**Середньодобові прирости молодняка, г**

Господарство	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Усього
ДП «ДГ «Чернівецьке»	730	750	850	930	950	900	851
СВПК «Перемога»	650	750	780	800	800	850	738
ДП «Рокитне»	800	870	850	855	875	900	842
СІМ «МЗІД «Гай»	-	-	-	850	870	900	873
ПСП «АФ «Гвіздівці»	750	850	продано				787
ПП «Колос -2»	-	870	900	850	830	800	873
ТОВ «АФ Світанок»	780	780	820	840	-	-	778
ПФГ «Поточище»	800	850	800	850	800	830	821
ФГ «Богдан»	-	-	850	850	-	-	850
В середньому	778	846	850	845	821		820

Результати проведених досліджень (табл. 3) свідчать про те, що найбільші середньодобові прирости молодняку м'ясного сименталу за ряд років були в ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН – 870 г, що на 5,1-5,4% більше від показників інших господарств з розведення даного типу худоби. Добові прирости молодняку створюваного зонального типу на підсисі досягають 850-950 г влітку, а за повний цикл вирощування – 770-855 г в господарствах зони Карпат.

Сформований вперше масив худоби комолого сименталу, який дуже цінний в племінному відношенні, з високою енергією росту та характеризується наступними селекційними показниками: жива маса повновікових корів становить 545-650 кг, молочність за 210 днів – 196-225 кг, інтенсивність росту молодняку на відгодівлі – 950-1150 г, маса туші бугайців у віці 18-24 місяців – 265-275 кг, забійний вихід – 60-61,2%. Маточне поголів'я буковинського типу стада має добре розвинуті кінцівки, з достатньо вираженими суглобами й сухожиллями, невеликі міцні ратиці з вкритим блискучим рогом.

У цьому модельному господарстві ДП ДГ „Чернівецьке” утримують 99,8% чистопорідних м'ясних корів нової генерації, які мають високу відтворну здатність, пропорційність тулуба з добре вираженими ознаками: голова, шия і груди з плавними контурами; мускулатура помірно розвинена; підгрудок, пах і плечі підібрані, компактні; ребра добре розвинені; висота в крижах більша, ніж у холці; сідничні кістки широко поставлені й помітні з добре розвинутим не відвислим вим'ям та дійками правильної форми.

Надалі селекція худоби бажаного типу в племінному заводі ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН” буде проводитись в напрямку консолідації, використання наявного чистопорідного маточного поголів'я для відтворення та розмноження тварин буковинського зонального типу із подальшим розведення в різних кліматичних зонах Карпат.

Визначено, що чистопорідне поголів'я м'ясного комолого сименталу в провідному племінному заводі ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН ” за 2011-2016 роки становило 87-99%, що наведено в табл. 4.

Таблиця 4

**Наявність чистопорідного маточного поголів'я**

Роки	Віднесено до комплексного класу, голів	В тому числі чистопорідних			
		корови	нетелі і телиці, старші 2-х років	всього	в % до 2006 р.
2006	407	213	5	323	79,4
2007	383	126	51	298	93,3
2008	371	150	47	302	93,5
2009	377	160	50	358	110,8
2010	198	160	32	281	87,0
2011	232	153	40	225	69,6
2012	300	163	45	286	88,5
2013	300	163	40	290	89,8
2014	300	173	50	296	91,6
2015	300	163	50	297	91,9
2016	232	151	81	232	79,2

В 2016 році в ДП ДГ „Чернівецьке” із загальної кількості поголів'я 232 гол. м'ясного комолого сименталу 99,8%, яких було віднесено до чистопорідних.

Нами було визначено віковий склад корів комолого сименталу в ДП ДГ „Чернівецьке” за ряд років (табл. 5).

Таблиця 5

**Віковий склад корів м'ясного комолого сименталу, гол.**

Роки	Лактації					Всього корів
	III	IV	V	VI-VII	VIII і старші	
2011	12	17	12	35	62	153
2012	13	10	15	12	96	163
2013	15	11	9	13	100	163
2014	12	13	10	8	102	170
2015	23	11	12	9	105	173
2016	15	19	23	25	61	151

Аналіз вікового складу худоби даного господарства за період 2011-2016 років виявив, що у стаді корів першого отелення – 6,4%, другого – 39% та третього і більше – 272%, є чимало корів 7-8 отелення і старше, що складає 58,3% основного стада матерів-годувальниць (табл. 5).

Науковими дослідженнями було встановлено середню живу масу корів нової генерації буковинського м'ясного комолого сименталу худоби в племінному ведучому заводі ДП ДГ „Чернівецьке „Буковинської ДСГДС НААН”, що наводиться в табл. 6.

Таблиця 6

**Середня жива маса корів м'ясного комолого сименталу, кг**

Жива маса нетелей, кг	Вік, років							
	3		4		5-7		8 і більше	
	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг	гол.	кг
2012 рік								
560	13	496	10	550	105	585	40	585
2013 рік								
580	15	500	11	555	115	595	22	600
2014 рік								
585	12	515	13	565	125	600	23	615
2015 рік								
600	23	525	11	585	125	615	18	650
2016 рік								
650	17	535	10	590	121	625	20	675

Доведено, що у віці 5-7 років жива маса корів (121 гол.) склала у середньому 625 кг (2016 рік), що на 40 кг (6,8%) більше за цей показник у 2012 році. Тому, нами при створенні нового м'ясного комолого типу сименталу худоби для передгір'я Карпат важливого значення надавали питанню формування структури стада за віком та живою масою.

Протягом 18 років в племінному заводі ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН поголів'я корів не суттєво змінювалось: 226 голів у 1999-2006 рр., 160 у 2007-2010 рр., 153 у 2011 р., 160 у 2012 р. та 158 у 2013-2017 рр.

У результаті виконаної багаторічної селекційної племінної роботи в господарстві сформовано цінне в племінному відношенні стадо в кількості 151 корови з високою енергією росту нащадків на підсисі 800-950 г за добу влітку та 800-900 г за повний цикл вирощування, із забійним виходом 60-61,2 % при витратах корму на 1 кг приросту 7,5-8,1 корм. од.

Результати досліджень з вивчення живої маси в господарствах різних форм власності Чернівецької області наведені в табл. 7.

Дослідженнями визначено, що середня жива маса корів нового типу симентальської м'ясної породи становила 464-543 кг, а окремі корови мали живу масу більше за 700-750 кг.

Жива маса корів м'ясних сименталів нового типу по класах досліджувалась за період 2014-2016 років.

Таблиця 7

**Жива маса корів, кг**

Назва господарства	Селекція	Вік					
		3		4		5 і старші	
		ГОЛ.	КГ	ГОЛ.	КГ	ГОЛ.	КГ
ДПДГ «Чернівецьке»	А+К+Ав.	30	491	25	543	158	569
СВК «Україна»	Ав.	27	458	10	515	38	540
ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	Ав.+К	8	456	13	500	110	511
СТОВ «Колосок-2»	Ав.	7	453	3	535	64	567
ТОВ «Джерело»	Ав.	12	463	15	501	62	524
СТОВ «Ім. О. Кобилянської»	А+Ав.	11	461	7	507	50	546
Всього		95	464	73	517	482	543

Примітка: Селекції: А (американська), К (канадська), Ав. (австрійська)

Встановлено, що найбільше корів із живою масою 600 кг і більше припадає на стадо ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН – 40 голів, що на 18 голів (22,2%) більше за ПСП „АФ „Гвіздівці” та на 23 голови (35,2%) більше від ДП племінного заводу „Рокитне” СТОВ „Авангард”.

В ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН за вказаний період знаходиться 103 корови віком 5 і старше років, що становить 67,3% від загальної кількості також визначено, що 350 голів корів в господарствах перевищує перший клас за живою масою.

Живу масу корів нової генерації по всіх базових племінних діючих господарствах регіону Карпат, наведено в таблиці 8.

Таблиця 8

**Жива маса корів, кг**

Група корів за віком	Усього корів	Жива маса корів						Середня жива маса
		401-450	451-500	501-550	551-600	601-700	голів	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чернівецька область								
ДП „ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН”								
3 роки	19	2	2	10	5	-	19	522
4 роки	19	1	1	3	11	3	19	545
5 і старше	115	-	7	19	49	40	115	581
Усього	153	3	10	32	65	43	153	551
ДП „Рокитне” СТОВ „Авангард”								
3 роки	24	3	11	9	1	-	24	457
4 роки	29	1	18	3	5	2	29	513
5 і старше	52	-	6	7	29	10	52	557
Усього	105	4	35	19	35	17	82	509
ПСП „АФ „Гвіздівці”								
3 роки	12	-	3	5	4	-	11	483
4 роки	9	-	2	4	2	1	8	515
5 і старше	71	-	6	26	18	21	69	575
Усього	92	-	11	35	24	22	88	524



Продовження таблиці 8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ІІІ „Колосок -2”								
3 роки	12		1	7	4	-	12	483
4 роки	3	-	-	-	1	2	3	515
Усього	15	-	1	7	5	2	15	524
Пообласті								
Івано-Франківська область								
ТОВ „АФ «Світанок”								
3 роки	16	-	2	8	6	-	14	465
4 роки	26	-	1	12	9	4	24	535
5 і старше	70	-	-	18	35	17	68	565
Усього	112		3	38	50	21	106	528
ФПГ „Поточище”								
3 роки	13	-	2	1	4	6	12	475
4 роки	15	-	1	3	5	5	14	525
5 і старше	57	-	2	12	17	25	55	537
Усього	85	-	5	16	26	36	81	512
Усього, гол	350	6	76	98	98	79	350	541

Дослідженнями доведено, що із живою масою від 600-700 кг в господарствах нараховується 79 корів, це сприяє правильному вирощуванню даного поголів'я худоби нового типу для зони Карпат.

Цікавими були дослідження по визначенню молочної продуктивності в ряді господарств Буковини (табл. 9).

Таблиця 9

Характеристика м'ясних корів за молочністю, кг

Господарства	Селекція	Отелення						Молочність
		І		ІІ		ІІІ і старші		
		гол	жива маса	гол	жива маса	гол.	жива маса	
ДП ДГ «Чернівецьке»	А+К+Ав	25	215±1,5	19	221±2,1	71	228±1,7	221
СВК «Україна»	Ав.	14	187±2,1	10	189±2,4	46	192±1,9	189
ІІІ «Колосок-2»	Ав+К.	7	188±2,3	3	195±1,5	42	194±1,7	192
ТОВ «Джерело»	Ав.	12	196±1,5	15	200±2,3	62	208±1,9	201
ДП «Рокитне»	Ав +А.	8	185±2,3	13	191±1,9	110	198±2,2	191
СТОВ «ім. О. Кобилянської»	А+Ав.	11	187±1,7	7	193±2,1	50	201±1,8	193
Всього		77	192	67	197	381	201,3	196

Примітка: Селекції: А (американська), К (канадська), Ав (австрійська)

Результати характеристики м'ясних корів в господарствах регіону Буковини (табл. 9), показують, що молочна продуктивність маток лінії Ахіллеса 369 за ІІІ лактацію склала 228 кг, що на 13 кг (6,0%) більше від ровесників.

Жива маса телят за всіма лактаціями відповідала стандарту та класу еліта згідно з вимогами до м'ясної худоби.

Встановлено, що найбільша молочна продуктивність за третю і більше лактації була у корів ДП ДГ „Чернівецьке” і становила 221 кг, що на 20 кг (10,6%) більше від того ж

показника корів ТОВ „ Джерело”.

Молодняк комолого сименталу різної селекції характеризується відносно високою енергією росту в 210 днів, що характерно для всіх базових господарств Карпатського регіону України (табл. 10).

Таблиця 10

**Молочна продуктивність корів,  $M \pm m$**

Лінія	Лактації						Усього	
	I лактація		II лактація		III лактація			
	гол.	жива маса	гол.	жива маса	гол.	жива маса	гол.	жива маса
<b>Племзавод ДПДГ „Чернівецький”</b>								
Ахіллеса 369	13	191	24	205	58	211	95	202
Абрикота 58311	8	187	22	195	35	207	65	196
Сигнала 120	7	185	-	-	-	-	7	185
Усього	28	188	46	200	93	209	167	194
<b>Племзавод ДП „Рокитне“ СТОВ „Авангард”</b>								
Ахіллеса 369	3	187	5	191	2	201	10	193
Абрикота 58311	5	183	6	189	4	195	15	189
Усього	8	185	11	190	6	198	25	191
<b>Племрепродуктор ПСП „АФ Гвіздівці“</b>								
Ахіллеса 369	-	-	-	-	39	203	39	203
Абрикота 58311	-	-	-	-	49	197	49	197
Усього	-	-	-	-	88	200	88	200
<b>Племрепродуктор ТОВ „ АФ „ Світанок ”</b>								
Ахіллеса 369	-	-	-	-	31	197	31	
Морело 842871443	-	-	4	180	10	185	14	183
Зелота 016040491	-	-	7	175	8	183	15	179
Харну 020358533	-	-	-	-	13	185	13	185
Бісера 3115	2	175	3	183	7	187	12	182
Страйтера 015920791	-	-	-	-	6	181	6	181
Усього	2	175	14	179	75	186	91	184,5
<b>Племрепродуктор ПФГ ”Поточище”</b>								
Лаур 8779	-	-	-	-	17	183	17	183
Харну 020358533	-	-	-	-	39	185	39	185
Абрикота 58311	-	-	-	-	15	195	15	195
Усього	-	-	-	-	71	187,6	71	187,6
Усього	38	182,6	71	189,6	333	196	442	191

Проведені дослідження (табл. 10) в ДП ДГ „Чернівецьке” з використання м’ясних комоліх симентальських бугаїв свідчать про те, що у 18-ти місячному віці отримані від такого схрещування телиці і бугайці переважають ровесників в середньому на 12% ( $P < 0,05$ ), при забійному виході туш 59,0-61,3%, що на 1,8-4,7% вище, ніж у ровесників, одержаних від худоби молочного напрямку продуктивності.

Тривалий час селекційно-племінна робота з буковинським зональним типом велась в ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН”, що дає можливість порівняти деякі важливі зоотехнічні показники корів-первісток.

Основні проміри статей тіла корів-первісток першої лактації різної селекції та ліній наведено в таблиці 11.

Таблиця 11

Проміри корів-первісток різних ліній стада ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН, см

Лінія	Плідник	Кількість первісток, гол.	Проміри										Жива маса корів
			висота в холці	висота в крижах	глибина грудей	ширина грудей за лопатками	ширина сідничних горбах	коса довжина тулуба палкою	коса довжина заду	обхват грудей	обхват п'ястки		
Ахіллеса 351	Форест 0899	25	128,8	133,9	62,9	35,6	44,2	149,4	48,3	171,9	18,9	468,1	
	Івор 1002	45	127,0	132,9	61,9	35,1	44,0	149,0	47,3	170,1	17,5	473,3	
	Сом 1513096	7	126,0	131,0	60,7	31,8	39,8	146,0	45,3	170,0	16,1	444,3	
Абрикотта 59311	Мікрон 3981	18	125,7	131,4	58,5	32,3	42,5	146,0	46,6	167,8	15,5	451,4	
	Майор 1351	33	125,9	132,2	59,4	33,5	43,6	147,4	46,1	167,2	16,1	444,5	
Сигнала 120	Світязь 1865	18	125,0	129,3	57,2	31,4	40,9	144,8	44,9	164,4	17,0	460,6	
	Маскіт 1822	16	125,1	131,5	57,8	31,1	42,6	144,4	44,6	166,4	14,4	458,7	
	Аполон 843	5	122,0	126,4	53,9	25,7	37,9	140,7	41,5	161,8	16,1	448,0	

Вікові зміни живої маси корів за першу лактацію визначають зміни екстер'єрних промірів статей та індексів будови тіла м'ясного комолого сименталу різної селекції (табл. 12).

Дані таблиці 11 та 12 свідчать про те, що худоба буковинського зонального типу за основними промірами не поступається ровесницям, а за індексами розтягнутості та масивності корови-первістки значно перевищують ровесниць симентальської м'ясної породи, яких розводять в Чернігівській та Київських областях. Якщо в цілому тварини, на яких проводили дослідження, значно наближалися до м'ясного типу будови тіла, то первістки лінії Сигнала 120 по індексу ваговому та м'ясистості переважали первісток лінії Ахіллеса 351 та Абрикотта 59311.

У наших дослідженнях було вивчено основні економічні показники влітку з розведення буковинського зонального типу, які свідчать про стабільність і їх ріст в племзаводі ДП „ДГ „Чернівецьке” (табл. 13).

Таблиця 12

Індекси тіло будови корів-первісток різних ліній стада ДП ДГ „Чернівецьке”, %

Лінія	Плідник	Індекси									
		ваговий	довгоногості	ростягнутості	тазогрудний	грудний	глибоко-грудності	збитості	переростості	костистості	масивності
Ахіллеса 351	Форест 0899	206,0	51,1	116,1	80,7	56,6	27,7	115,2	104,1	14,7	133,2
	Івор1002	212,2	51,2	117,7	80,0	56,9	27,8	114,0	104,6	13,8	64,0
	Сом 1513096	203,5	51,8	115,9	79,8	52,3	25,2	116,6	104,0	12,8	135,1
Абрикота 59311	Мікрон 3981	208,5	53,4	116,2	76,1	55,2	25,7	115,0	104,5	12,3	133,5
	Майор 1351	203,3	52,8	117,1	76,8	56,4	26,6	113,5	105,0	12,8	132,8
Сигнал а 120	Світязь 1865	215,7	54,2	115,9	77,0	54,9	25,1	113,6	103,4	13,6	131,6
	Маскіт 1822	214,4	53,8	115,5	73,0	53,7	24,8	115,2	105,1	11,5	133,0
	Аполон 1843	222,4	55,8	115,5	67,9	47,8	21,1	114,9	103,6	13,2	132,7

Дані свідчать про те, що собівартість виробництва яловичини в цьому господарстві в 2015 році становила 950 грн., що на 250 грн. (13,8%) більше ніж у 2011, на зниження у 2011 році вплинуло здешевлення собівартості однієї кормової одиниці. Щороку, в порівнянні з базисним, відбувалося підвищення показника собівартості 1 ц продукції м'ясного скотарства. В ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН вартість кормів в структурі собівартості яловичини при пасовищному утриманні не перевищує 30% проти 65% при стійловому утриманні. За 2015 р. в господарстві одержано добовий приріст за весь цикл вирощування в середньому 850 г, в тому числі на пасовищах 900 г. Економічна оцінка ефективності нового селекційного досягнення – буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу показала, що дохід від використання надремонтного молодняка за рахунок ефекту селекції становить 903,3 тис. грн., а виручка від продажу однієї голови склала 1358 грн., чи 4,59 грн. за 1 кг маси туші.

Таблиця 13

Показники економічної ефективності розведення м'ясних комолх сименталів

Показник	Од. виміру	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього поголів'я	гол.	378	384	216	246	239	257	279	291	276
в т. ч. корів	гол.	150	160	160	153	153	153	156	156	158
Виробництво м'яса	ц	514	354	208	435	350	375	380	370	365
Приріст на пасовищах	г	917	695	601	685	750	850	930	950	900
Реалізація м'яса	ц	518	342	02	325	365	355	345	336	345
Реалізація племінного молодняка	гол.	43	27	5	1	28	21	22	22	16
жива маса	ц	197	102	269	0,35	37,8	35,6	34,6	35,1	25,3
Собівартість 1 ц приросту	грн.	119,5	496	690	750	750	650	925	950	900
Витрати кормів на 1 ц приросту корм. од.	корм. од.	10,2	11,3	12,9	11,2	11,0	11,2	12,3	11,7	11,2

Як наведено в табл. 13, починаючи з 2012 року племінний завод ДП ДГ „Чернівецьке” Буковинської ДСГДС НААН реалізували племінний молодняк 35,6 ц в живій масі на суму 238,3 тис. грн., що складає 31% рентабельності з врахуванням цін за даний період. В 2017 році вже продано 50 голів ремонтних племінних телиць ФГ „Торо” с. Колоколин Рогатинського району Івано-Франківської області для розведення даної популяції в даному господарстві.

Це підтверджує незаперечний тезис про те, що при розведенні створеного буковинського зонального типу м'ясного комолого сименталу, раціональній організації виробничого процесу та матеріального стимулювання праці цілком реально забезпечити одержання високих показників продуктивності і прибутковості виробництва яловичини в передгірській зоні Карпат. Слід підкреслити, що з метою підвищення на майбутнє економічної ефективності розведення нового типу планується вести селекційну роботу, спрямовану на зростання молочності і плодючості м'ясних корів та підвищення оптимального виходу телят, що дасть змогу значно підвищити м'ясну продуктивність.

**Висновки.** Сформований за пророблену багаторічну селекційно-племінну роботу в Карпатському регіоні України високопродуктивний цінний масив худоби буковинського типу симентальської м'ясної породи, який характеризується наступними показниками: жива маса повновікових корів становить 545-650 кг, молочність за 210 днів 196-225 кг, інтенсивність росту молодняку на підсисі 950-1150 г. та 800-900 г за повний цикл вирощування, маса туші бугайців у віці 18-24 місяців 265-275 кг, забійний вихід 60-61,2% з витратами корму на 1 кг приросту 7,5-8,1 корм. од. та економічна ефективність за рахунок ефекту селекції становить 903,3 тис. грн., а виручка від продажу за одну голову – 1358 грн. для апробації.

---

#### Список використаної літератури

1. Березівський П.С. Стратегічні пріоритети розвитку м'ясного скотарства / П.С. Березівський // Сталий розвиток економіки: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 6. – С. 166.
2. Буркат В.П. До розробки концепції створення галузі м'ясного скотарства в Україні / В.П. Буркат // Тваринництво України. – 1995. – № 7. – С. 1-2.
3. Василець О.С. Економічна ефективність вирощування помісного молодняку на яловичину в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами”/ О.С. Василець. – Х., 2012. – 20 с.
4. Васильєва Ю.О. Обґрунтування ефективності використання симентальської худоби різних виробничих типів: дис. ... канд. с.-г. наук: 06.02.04 / Васильєва Юлія Олександрівна. – Х., 2007. – 157 с. (ХДЗВА).
5. Вдовиченко Ю. М'ясна продуктивність бичків різних типів симентальської породи в умовах передгір'я Карпат / Ю. Вдовиченко, А. Калинка, Л. Шпак // Тваринництво України. – 2004. – № 11. – С. 11-14.
6. Вдовиченко Ю.В. Проблемні питання розвитку галузі м'ясного скотарства та селекції м'ясних порід великої рогатої худоби / Ю.В. Вдовиченко, Л.О. Омельченко, Л.В. Шпак // Науковий вісн. „Асканія-Нова”. – 2012. – Вип. 5. – С. 29-43.
7. Вдовиченко Ю. М'ясна продуктивність бичків / Ю. Вдовиченко, Л. Шпак, А. Калинка // „Сучасні аспекти селекції і насінництва кукурудзи, традиції та перспективи” Міжнар. наук.-прак. конф 10- вересня 2015р. – м. Чернівці 2015. – С. 61-74.
8. Горин А.В. Некоторые пути повышения воспроизводства в стадах мясного

- направлення продуктивності: дис...канд. с.-х. наук: 06.02.04 / Горин Александр Владимирович. – Х., 1984. – 172 с.
9. Ефективність розведення м'ясного комолого сименталу в Карпатському регіоні Буковини / А.К. Калинка [та ін.] // Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених і спеціалістів. Присвячене "Агропромислового виробництво України – стан та перспективи розвитку". Науковий збірник „Вісник Степу” – № 7. м. Кіровоград. "КОД", 2010. – (25-26 березня). – С. 209 – 213.
  10. Калинка А.К. Сучасне м'ясне скотарство Буковини / А.К. Калинка, В.С. Драб // Тваринництво України. – 2009. – № 5. – С. 14.
  11. Калинка А.К. Интенсивное выращивание молодняка крупного рогатого скота в условиях передгорья Карпат / А.К. Калинка, Л.В. Шпак // Зоотехния. – 2008. – № 2. – С. 19-23.
  12. Калинка А.К. Вирощування бичків в умовах Західного регіону при годівлі на раціонах з високим рівнем енергії / А.К. Калинка, Л.В. Шпак // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 8. – С. 36-39.
  13. Калинка А.К. Відгодівельні та забійні якості молодняка великої рогатої худоби при вирощуванні у передгірній зоні Карпат / А.К. Калинка, Л.В. Шпак // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 9. – С. 40-46.
  14. Калинка А.К. Нове у селекції тварин: селекційне досягнення у м'ясному скотарстві для ферм регіону Буковини / А.К. Калинка // Ефективне тваринництво. – 2012. – № 8. – С. 13-18.
  15. Кайдулина А.А. Формирование мясной продуктивности бычков в зависимости от их породной принадлежности / А.А. Кайдулина, Л.Ф. Григорян // Молочное и мясное скотоводство. – 2010. – № 12. – С. 17-19.
  16. Медведєв А.Ю. Розробка методики комплексної оцінки технології виробництва яловичини / А.Ю. Медведєв // Науковий вісник Луганського НАУ. Серія Сільськогосподарські науки. – 2013. – № 45. – С. 141-144.
  17. Перепрофільювання господарств і ферм на м'ясне скотарство (рекомендації) / Г.Т. Шкурин [та ін.]. – К.: Видавництво Нива, 1995. – 31 с.
  18. Плохинский Н.А. Руководство по биометрии для зоотехников / Н.А. Плохинский. – М.: Колос, 1969. – 256 с.
  19. Основні віхи створення м'ясного комолого типу сименталу нової генерації в Карпатському регіоні України / Г.В. Дроник [та ін.] // „Сучасні аспекти селекції і насінництва кукурудзи, традиції та перспективи”. Міжнар. наук.-практ. конф. 10-вересня 2015р. м. Чернівці – 2015. – С. 51-54.
  20. Почукалін А.Є. Селекційний процес у м'ясному скотарстві / А.Є. Почукалін // Розведення і генетика тварин. – 2010. – № 44. – С. 161-164
  21. Пуцентейло П.Р. Перспективи розвитку виробничого потенціалу м'ясного скотарства України / П.Р. Пуцентейло // Сталий розвиток економіки: всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 1. – С. 1.
  22. Програма створення (формування) української симентальської м'ясної породи / М.В. Зубець., В.П. Буркат., Г.Т. Шкурин [та ін.]; Укр. Акад. Аграр. Наук, Укр. Вироб. – наук. Асоціація «М'ясне скотарство», – 2 - ге вид., допов. і перероб. – К.: 1998. – 54 с.
  23. Програма розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства України на 1997-2005 роки / М.В. Зубець, В.О. Пабат, В.П. Буркат [та ін.]: К., 1997. – 119 с.
  24. Програма „Селекція у м'ясному скотарстві на період до 2010 року” / М.В. Зубець, В.П. Буркат, Ю.Ф. Мельник [та ін.]. – К., 1998. – 17 с.
  25. Салогуб А.М. Оцінка м'ясних якостей бугайців української м'ясної породи /

- А.М. Салогуб // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Тваринництво». – 2013. – № 1. – С. 3-4.
26. Свердліков О.В. Оцінка тварин симентальської породи вітчизняної та зарубіжної селекції за екстер'єрним типом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.02.01. “Розведення та селекція тварин” / О.В. Свердліков. – Х., 2007. – 21 с.
27. Угнівенко А.М. Спеціалізоване м'ясне скотарство / А.М. Угнівенко, В.І. Костенко, Ю.І. Чернявський. – К.: Вища освіта, 2006. – 303 с.
28. Шкурин Г.Т. Ефективність розведення генотипів симентальської м'ясної породи / Г.Т. Шкурин. – К.: Асоц. „М'ясне скотарство” – 1998. – 100 с.
29. Шляхи формування нового буковинського зонального типу м'ясного сименталу нової популяції для Карпатського регіону України / А.К. Калинка, Ю.І. Голохоринський, Л.В. Шпак, Т.О. Манченко // V науково-міжнародна конференція „Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи” (21-22 травня 2015 р.). – Кам'янець-Подільський. – 2015. – С. 92-94.
30. Шпак Л.В. Становлення та розвиток м'ясного скотарства / Л.В. Шпак // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 4. – С. 42-44.
31. Brazilian beef cattle feedlot manure management: a country survey / C. Costa Junior, R. S. Goulart, T. Z. Albertini, B. J. Feigl // J.Anim. Sci. – 2013. – Vol. 10.2527. – P. 2012-2024.
32. Medvedev A. Modern technological decisions of intensive beef production in the milk cattle breeding / A. Medvedev // European Applied Sciences :332 modern approaches in scientific researches. – ORT Publishing : Stuttgart, Germany, 2012. – 479, [392-396] p.

#### References

1. Bereziv's'kyu P.S. Stratehichni priorytety rozvytku m"yasnoho skotarstva / P.S. Bereziv's'kyu // Staly rozvytok ekonomiky: vseukrayins'kyu naukovo-vyrobnychy zhurnal. – 2011. – № 6. – S. 166.
2. Burkat V.P. Do rozrobky kontseptsiyi stvorennya haluzi m"yasnoho skotarstva v Ukraini / V.P. Burkat // Tvarynnytstvo Ukrainy. – 1995. – № 7. – S. 1-2.
3. Vasylets' O.S. Ekonomichna efektyvnist' vyroshchuvannya pomisnoho molodnyaku na yalovychnu v sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstvakh: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.00.04 „Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy”/ O.S. Vasylets'. – Kh., 2012. – 20 s.
4. Vasyl'yeva Yu.O. Obgruntuvannya efektyvnosti vykorystannya symental's'koyi khudoby riznykh vyrobnychykh typiv: dys. ... kand. s.-h. nauk: 06.02.04 / Vasyl'yeva Yuliya Oleksandrivna. – Kh., 2007. – 157 s. (KhDZVA).
5. Vdovychenko Yu. M"yasna produktyvnist' bychkiv riznykh typiv symental's'koyi porody v umovakh peredhir"ya Karpat / Yu. Vdovychenko, A. Kalynka, L. Shpak // Tvarynnytstvo Ukrainy. – 2004. – № 11. – S. 11-14.
6. Vdovychenko Yu.V. Problemni pytannya rozvytku haluzi m"yasnoho skotarstva ta selektsiyi m"yasnykh porid velykoyi rohatoyi khudoby / Yu.V. Vdovychenko, L.O. Omel'chenko, L.V. Shpak // Naukovyy visn. „Askaniya-Nova”. – 2012. – Vyp. 5. – С. 29-43.
7. Vdovychenko Yu. M"yasna produktyvnist' bychkiv / Yu. Vdovychenko, L. Shpak, A. Kalynka // „Suchasni aspekty selektsiyi i nasinnytstva kukurudzy, tradytsiyi ta perspektyvy” Mizhnar. nauk.-prak. konf 10- veresnya 2015r. – m. Chernivtsi 2015. – S. 61-74.
8. Horyn A.V. Nekotorye puty povysheniya vosproyvodstva v stadakh myasnoho

- napravlenyya produktyvnosti: dys...kand. s.-kh. nauk: 06.02.04 / Horyn Aleksandr Vladymyrovych. – Kh., 1984. – 172 s.
9. Efektyvnist' rozvedennya m"yasnoho komoloho symentalu v Karpat'skomu rehioni Bukovyny / A.K. Kalynka [ta in.] // Materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh i spetsialistiv. Prysvyachene "Ahropromyslovomu vyrobnytstvu Ukrayiny – stan ta perspektyvy rozvytku". Naukovyy zbirnyk „Visnyk Stepu” – № 7. m. Kirovohrad. “KOD“, 2010. – (25-26 bereznya). – S. 209 – 213.
  10. Kalynka A.K. Suchasne m"yasne skotarstvo Bukovyny / A.K. Kalynka, V.S. Drab // Tvarynnytstvo Ukrayiny. – 2009. – № 5. – S. 14.
  11. Kalynka A.K. Yntensyvnoe vyrashchывanye molodnyaka krupnogo rohatoho skota v uslovyyakh peredhor'ya Karpat / A.K. Kalynka, L.V. Shpak // Zootekhnyya. – 2008. – № 2. – S. 19-23.
  12. Kalynka A.K. Vyroshchывannya bychkiv v umovakh Zakhidnogo rehionu pry hodivli na ratsionakh z vysokym rivnem enerhiyi / A.K. Kalynka, L.V. Shpak // Visnyk ahrarnoyi nauky. – 2009. – № 8. – S. 36-39.
  13. Kalynka A.K. Vidhodivel'ni ta zabiyni yakosti molodnyaku velykoyi rohatoyi khudoby pry vyroshchывanni u peredhirniy zoni Karpat / A.K. Kalynka, L.V. Shpak // Visnyk ahrarnoyi nauky. – 2009. – № 9. – S. 40-46.
  14. Kalynka A.K. Nove u selektsiyi tvaryn: selektsiyne dosyahnennya u m"yasnomu skotarstvi dlya ferm rehionu Bukovyny / A.K. Kalynka // Efektyvne tvarynnytstvo. – 2012. – № 8. – С. 13-18.
  15. Kaydulyna A.A. Formyrovanye myasnoy produktyvnosti bychkov v zavysymosti ot ykh porodnoy prynadlezhnosti / A.A. Kaydulyna, L.F. Hryhoryan // Molochnoe y myasnoe skotovodstvo. – 2010. – № 12. – S. 17-19.
  16. Medvedyev A.Yu. Rozrobka metodyky kompleksnoyi otsinky tekhnolohiyi vyrobnytstva yalovychyny / A.Yu. Medvedyev // Naukovyy visnyk Luhans'koho NAU. Seriya Sil's'kohospodars'ki nauky.– 2013. – № 45. – S. 141-144.
  17. Pereprofilyuvannya gospodarstv i ferm na m"yasne skotarstvo (rekomentatsiyi) / H.T. Shkuryn [ta in.]. – K.: Vydavnytstvo Nyva, 1995. – 31 s.
  18. Plokhynskyy N.A. Rukovodstvo po byometryi dlya zootekhnykov / N.A. Plokhynskyy. – M.: Kolos, 1969. – 256 s.
  19. Osnovni vikhy stvorennya m"yasnoho komoloho typu symentalu novoyi heneratsiyi v Karpat'skomu rehioni Ukrayiny / H.V. Dronyk [ta in.] // „Suchasni aspekty selektsiyi i nasinnystva kukurudzy, tradytsiyi ta perspektyvy”. Mizhnar. nauk.-prak. konf. 10-veresnya 2015r. m. Chernivtsi – 2015. – S. 51-54.
  20. Pochukalin A.Ye. Seleksiynny protses u m"yasnomu skotarstvi / A.Ye. Pochukalin // Rozvedennya i henetyka tvaryn. – 2010. – № 44. – S. 161-164
  21. Putsenteylo P.R. Perspektyvy rozvytku vyrobnychoho potentsialu m"yasnoho skotarstva Ukrayiny / P.R. Putsenteylo // Stalyy rozvytok ekonomiky: vseukrayins'kyy naukovovyrobnychyy zhurnal. – 2011. – № 1. – S. 1.
  22. Prohrama stvorennya (formuvannya) ukrayins'koyi symental's'koyi m"yasnoyi porody / M.V. Zubets', V.P. Burkat., H.T. Shkuryn [ta in.]; Ukr. Akad. Ahrar. Nauk, Ukr. Vyrob. – nauk. Asotsiatsiya «Myasne skotarstvo», – 2 - he vyd., dopov. i pererob. – K.: 1998. – 54 s.
  23. Prohrama rozvytku haluzi spetsializovanoho m"yasnoho skotarstva Ukrayiny na 1997-2005 roky / M.V. Zubets', V.O. Pabat, V.P. Burkat [ta in.]: K., 1997. – 119 s.
  24. Prohrama „Selektsiya u m"yasnomu skotarstvi na period do 2010 roku” / M.V. Zubets', V.P. Burkat, Yu.F. Mel'nyk [ta in.]. – K., 1998. – 17 s.
  25. Salohub A.M. Otsinka m"yasnykh yakostey buhaytsiv ukrayins'koyi m"yasnoyi porody /



- 
- A.M. Salohub // Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriya «Tvarynnytstvo». – 2013. – № 1. – S. 3-4.
26. Sverdlikov O.V. Otsinka tvaryn symental's'koyi porody vitcheznyanoi ta zarubizhnoyi selektsiyi za ekster'nyym typtom: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. s.-h. nauk: spets. 06.02.01. “Rozvedennya ta selektsiya tvaryn” / O.V. Sverdlikov. – Kh., 2007. – 21 s.
27. Uhnivenko A.M. Spetsializovane m"yasne skotarstvo / A.M. Uhnivenko, V.I. Kostenko, Yu.I. Chernyavs'kyu. – K.: Vyshcha osvita, 2006. – 303 s.
28. Shkuryn H.T. Efektyvnist' rozvedennya henotypiv symental's'koyi m"yasnoyi porody / H.T. Shkuryn. – K.: Asots. „M"yasne skotarstvo” – 1998. – 100 s.
29. Shlyakhy formuvannya novoho bukovyns'koho zonal'noho typu m"yasnoho symentalu novoyi populyatsiyi dlya Karpat's'koho rehionu Ukrayiny / A.K. Kalynka, Yu.I. Holokhoryns'kyu, L.V. Shpak, T.O. Manchenko // V naukovu-mizhnarodna konferentsiya „Zootekhnichna nauka: istoriya, problemy, perspektyvy” (21-22 travnya 2015 r.). – Kam"yanets'-Podil's'kyu. – 2015. – S. 92-94.
30. Shpak L.V. Stanovlennya ta rozvytok m"yasnoho skotarstva / L.V. Shpak // Visnyk ahrarnoyi nauky. – 2011. – № 4. – S. 42-44.
31. Brazilian beef cattle feedlot manure management: a country survey / C. Costa Junior, R. S. Goulart, T. Z. Albertini, B. J. Feigl // J.Anim. Sci. – 2013. – Vol. 10.2527. – P. 2012-2024.
32. Medvedev A. Modern technological decisions of intensive beef production in the milk cattle breeding / A. Medvedev // European Applied Sciences :332 modern approaches in scientific researches. – ORT Publishing : Stuttgart, Germany, 2012. – 479, [392-396] p.
- 

#### УДК 636.2.636.02'033 (477.65)

**Калинка А.К.**, кандидат с.-х. наук, старший научный сотрудник  
*e-mail: kalunka.andruy@gmail.com*

**Лесик О.Б.**, кандидат с.-х. наук, старший научный сотрудник  
*Буковинская государственная сельскохозяйственная опытная станция НААН*

**Шпак Л.В.**, кандидат с.-х. наук, ведущий научный сотрудник  
*e-mail: shprakuaan@uandex.ua*

*Национальная академия аграрных наук Украины*

**Казмирук Л.В.**, кандидат с.-х. наук, доцент  
*e-mail: kazmiruk@vsau.vin.ua*

*Винницкий национальный аграрный университет*

#### **НОВАЯ ПОПУЛЯЦИЯ СИММЕНТАЛЬСКОГО МЯСНОГО СКОТА КАРПАТСКОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ**

Впервые сформированы отечественные стада высокопродуктивного скота буковинского зонального типа симментальской мясной породы, которая характеризуется следующими высокими селекционными показателями: живая масса полновозрастных коров составляет 545-650 кг, молочность за 210 дней 196-225 кг, интенсивность роста молодняка на

подсосе летом 850-950 г, суточные привесы за весь период выращивания – 800-900 г, масса туши бычков в возрасте 18-24 месяцев 265-275 кг, убойный выход 60-61,2%, снижение себестоимости продукции на 8-12%, рентабельность 17% с экономическим эффектом 650 грн. на 1 гол. в год без государственной дотации для получения дешевой говядины в Карпатском регионе Украины.

Учеными аграриями при многолетней селекционной племенной работе в базовом хозяйстве по созданию буковинского зонального типа скота ГП "ОХ" Черновицкое "Буковинской государственной сельскохозяйственной опытной станции УААН" сформировано очень ценное в племенном отношении стадо из 158 коров с выраженной природной комолостью, высокой энергией роста молодняка на подсосе 950-1150 г в сутки летом и 800-900 г за полный цикл выращивания, с убойным выходом 60-61,2% при затратах корма на 1 кг привеса 7,5-8,1 корм. ед., что делает интенсивную технологию выращивания данных животных экономически перспективной для зоны Карпат.

Исследованиями установлено, что стоимость кормов в структуре себестоимости говядины при летнем пастбищном содержании не превышает 30% против 65% при стойловом содержании. При этом были получены в среднесуточные привесы 850 г за весь цикл выращивания, в том числе на пастбище 900 г.

Экономическая оценка эффективности нового селекционного достижения – буковинского зонального типа мясного комолого симментала показала, что доход от использования надремонтного молодняка за счет эффекта селекции составляет 903,3 тыс. грн., а выручка от продажи на одну голову – 1358 грн.

**Ключевые слова:** порода, селекция, скот, коровы, лактация, производительность, суточные привесы, рентабельность

UCC 636.2.636.02'033 (477.65)

**Kalinka A.K.**, candidate of agricultural Science, Senior Researcher

*e-mail: kalunka.andriy@gmail.com*

**Lesik O.B.**, candidate of agricultural Science, Senior Researcher

*Bukovina State Agricultural Experiment Station NAAS*

**Shpak L.V.**, candidate of agricultural Science, Senior Researcher

*e-mail: shpakuaan@yandex.ua*

*The National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine*

**Kazmiruk L.V.**, candidate of agricultural Science, Associate Professor

*e-mail: kazmiruk@vsau.vin.ua*

*Vinnitsa National Agrarian University*

#### **DIYORCED MYASNOHO SYMENTALU CATTE NEW POPAULYATSIYI IN CARPATHIANS**

First formed national cattle herd highly beef symentalu new generation, characterized by high plant breeding following parameters: povnovikovykh live weight of cows is 545-650 kg, milk production for 210 days 196-225 kg, the rate of growth calves leak in the summer of 850-950 g, daily gain for the entire period of cultivation - 800-900 h weight carcass bulls aged 18-24 months 265-275 kg carcass out of 60-61.2% reduction in the cost of production by 8-12%, return 17% of the economic benefit 650 USD. 1 goal. a year without state subsidies for cheap beef in the Carpathian region of Ukraine.

Agrarian scientists with long-term breeding stud farm in the base SE HH "Chernivtsi"

Bukovina state Agricultural Experiment Station NAAS formed very valuable breeding herd in respect of natural komolistyu expressed in number – 158 beef cows antlerless symentalalu new population with high energy on the growth of young animals pidsysi 950-1150 grams per day in summer and 800-900 g for a full growing cycle of slaughter yield of 60-61.2% at a cost of feed per 1 kg increase 7.5-8.1 k. unit. providing intensive cultivation technology developed by these animals economically promising with good adaptation to the foothills area in terms of Bukovina Carpathian region.

Research has found that in DPDH "Chernivtsi" costs feed into the cost structure of beef with summer pasture does not exceed 30% versus 65% at the stall dependent on obtaining the average for 2015 average daily increments to – 850 g for the whole cycle of growing, including pastures around 900 g beef herd hornless.

In studies in meat herds studied the economic evaluation of the effectiveness of the new selection achievement – Bukovina zonal type of meat antlerless symentalalu which showed that revenue from the use of replacement chicks due to the effect of selection is 903.3 thousand. UAH. And revenue sales per head – 1358 UAH.

*Рецензент: Чудак Р.А., доктор с.-г. наук, професор  
Вінницький національний аграрний університет*